

متن پرسش

سلام علیکم: چرا در روایات داریم آن کس که هرگز بلا و مصیبت نبیند، مورد لطف الهی نیست و خدا از بنده مؤمنش تفقد می‌کند و برای او بلاها را اهداء می‌نماید همانطوری که مرد در سفر برای خانواده خودش هدیه‌ای می‌فرستد؟ درون این بلاها و ابتلائات چه نهفته است که به مثابه دستورات تربیتی برای تعالی انسان محسوب می‌شود؟

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: اولاً: انسان‌ها در این بلاها متوجهی ضعف‌های خود می‌شوند. ثانیاً: متوجهی ظرفیت‌های نهفته‌ی در خود خواهند شد. ثالثاً: در همین مصائب است که می‌پرورند. عرایضی در رابطه با «نگاه الهیاتی ما به پدیده‌ی ویروس کرونا» شده که آن را ذیلاً تقدیم می‌کنم: موفق باشید

بسم الله الرحمن الرحيم

«نگاهی الهیاتی ما به ویروس کرونا»

با توجه به این‌که پدیده‌ی کرونا این سؤال را به میان آورده که نگاه الهیاتی ما به آن چگونه و از چه زاویه‌ای باید باشد، نکاتی یا رویکرد فلسفی به موضوع عرض می‌شود.

حادثه‌ها و مصائب به‌خصوص که هیچ تجربه‌ای از خداوند بهتر از تجربه‌ی ایمان در خطرات خالصانه نیست، به همان معنایی که قرآن در وصف آن، واژه‌ی «دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ» به‌کار می‌برد و می‌فرماید: «فَإِذَا زَكَّيْتُمْ فِي الْأَفْئَالِكِ دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا هُمْ يَشْكُرُونَ.» (عنکبوت/۶۵).

۱. عقل در بستر طبیعی خود متوجه مخلوقیت عالم است و پایدارماندن بر عهد عقلی در چنین بحران‌هایی اقتضا می‌کند که متوجهی خالق عالم و نقش او در چنین شرایطی باشیم.

۲. خالق عالم به اعتبار آن‌که منشاء وجود عالم و موجودات است، خودش عین وجود است و بنا به گفته‌ی صدرالمتألهین عین وجود، عین کمال، یعنی عین علم و حکمت و قدرت و سایر کمالات است.

۳. خالق عالم، خالق هر موجودی است با تمام لوازم و آثار وجودی‌اش. یعنی خالق هر کدام از ماست با تمام نسبت‌هایی که با اطراف خود داریم و خالق تمام ابعاد شخصیت ماست هرچند مرحله‌ی نوجوانی ما به جهت تقدّم مرحله‌ی کودکی‌مان بر نوجوانی‌مان، در ابتدا مرحله‌ی نوجوانی ما به ظهور نمی‌آید، ولی خداوند در اراده‌ی خود همه‌ی مراحل وجودی ما را خلق کرده، به اعتبار آن‌که اراده‌ی او واحد است و با یک اراده مخلوق خود را اراده و خلق می‌کند. (۱) هرچند مراحل شخصیت ما به تدریج ظهور کند.

۴. وقتی خداوند خالق وجود عالم است، تمام ابعاد وجودی عالم در قبضه‌ی اوست، به همان معنایی که فرمود: «**وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ**» پس رابطه‌ی مخلوق با خالقش که آن را خلق کرده، رابطه‌ای است که همه‌ی ابعاد مخلوق را در بر گرفته و جدایی مخلوق از خالق از نظر تکوینی معنا ندارد، به‌خصوص اگر متوجه باشیم هویت مخلوق، هویت تعلقی است و مخلوق عین ربط به خالقش می‌باشد.

۵. با توجه به نحوه‌ی ارتباط عالم وجود با خدا، خداوند در تمام مراحل عالم، حضوری مطلق و فعال دارد و اگر برگ‌ی از درختی فرو افتد از اذن و علم خدا خارج نیست «**وَ مَا تَسْفُطُ مِنْ وَرْقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا**» این آیه در واقع گزارشی است از نگاهی که هر اندیشمندی می‌تواند بدان دست یابد.

۶. خالق عالم مطابق علم و حکمت خود دارای سنت‌ها و تقدیراتی است. حکمت الهی اقتضا می‌کند تا انسان‌ها را در شرایط خوف و جوع و ضررهای مادی و جانی امتحان بکند تا انسان‌ها در دل این سختی‌ها پرورنده شوند و شخصیت‌هایی که صابرند، صبرشان به ظهور آید (۲) و در دل چنین سنتی است که اندیشه‌ها به‌کار گرفته می‌شوند تا از یک طرف راه‌های عبور از سختی‌ها شناخته شوند و انسان با عقلانیت خود در مورد عبور از سختی‌هایی که پیش می‌آید بیندیشد و رشد کند، و از طرف دیگر با توجه به آن‌که می‌داند عالم در قبضه‌ی خداوند است در رجوع به خداوند به راز وجودی آن سختی‌ها فکر کند که اگر آن سختی‌ها برای پرورش انسان‌هاست، مسیر صبر و مقاومت را در مقابل آن‌ها پیشه نماید و می‌یابد که آن سختی با رحمت الهی هماهنگ است، و اگر در سنت «**وَ مَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ**» (اعراف/۹۴) می‌باشد تا در ازاء آن سختی‌ها و تهاجم‌هایی که به انسان‌ها و جوامع می‌شود، رجوع به حق نموده و در محضر خداوند به تضرع آیند و با تضرع و توبه، مزاحمت‌های آن سختی‌ها را از سر خود کم کنند، به فکر توبه و تجدید نظر نسبت به آنچه انجام داده‌اند و در آن قرار دارند بیفتند. اینجاست که جایگاه بلاهای طبیعی و غیرطبیعی روشن می‌شود بدون آن‌که گمان کنیم عالم از دست خداوند خارج شده. هر بلایی که می‌خواهد باشد. عمده برخورد عقلانی از یک طرف و برخورد الهیاتی از طرف دیگر با پدیده‌ای است که امروز به صورت **کرونا** به میان آمده است تا با عقلانیت خود جایگاه نظریات علمی و بهداشتی نادیده گرفته نشود - اعم از جایگاه طب جدید و یا طب سنتی- و با الهیات خود طوری با آن پدیده برخورد کنیم که از راه‌های گشوده‌ی حضرت حق در این‌گونه مصائب بهره‌مند شویم و خود را دست‌بسته در مقابل آن ویروس احساس نکنیم و از برکات نگاه توحیدی جهت حضور در عالم محروم شویم به‌خصوص که حضرت جواد (ع) می‌فرماید: «**مَوْتُ الْإِنْسَانِ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِنْ مَوْتِهِ بِالْأَجْلِ وَ حَيَاتُهُ بِالْبِرِّ أَكْثَرُ مِنْ حَيَاتِهِ بِالْعُمْرِ**» مرگ آدمی به سبب گناهان بیشتر از مرگ به واسطه‌ی اجل است، و ادامه‌ی حیاتش به سبب نیکوکاری بیشتر از حیاتش به واسطه‌ی عمر طبیعی است.

۷. معلوم است که خالق عالم و اقتضائات نظام احسن هستی برای هر مخلوقی جای و جایگاهی قائل است و تقدیرات انسان‌ها نیز از یک طرف وجهی از وجوه آن‌هاست و از طرف دیگر در نسبت با عالم، اندازه‌ای است مشخص شده و به همین جهت آموزه‌های دینی متذکر می‌شوند که مرگ و حیات انسان‌ها دارای اندازه‌های مشخص است و کسی را یارای عبور از مرگی که برای او مقدر شده‌است نمی‌باشد، هرچند خوب مردن و یا بد مردن را خود انسان‌ها برای خود شکل می‌دهند. قرآن می‌فرماید: «**قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا**» (طلاق/ ۳) خداوند برای هر موجودی اندازه‌ای در عالم مشخص کرده و یا می‌فرماید: «**إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ**» (قمر/ ۴۹) البته ما هرچیزی را به اندازه آفریدیم و نیز قرآن در آیه‌ی ۲۲ سوره‌ی حدید می‌فرماید: «**مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ**» هیچ مصیبتی در زمین و نه در وجود شما روی نمی‌دهد مگر این‌که همه‌ی آن‌ها قبل از خلقت‌شان در کتابی بوده است و این امر برای خدا آسان است. با توجه به این امر می‌فرماید: «**وَ مَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَ مَنْ يَرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ سَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ**»؛ هیچ‌کس جز به فرمان خدا نمی‌میرد، که خدا مرگ را مقرر شده معین کرده است و هرکس پاداش این جهان را بخواهد از آن به او خواهیم داد. «(آل عمران/ ۱۴۵) و نیز می‌فرماید: «**إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ**» (یونس/ ۴۹) یا فرمود: «**نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَ مَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ**» (واقعه/ ۶۰)

مهم آن است که به تقدیرات خود راضی شویم تا بهشتی در مقابل ما گشوده شود. به همین جهت حضرت علی (ع) در دعای کمیل از خداوند تقاضا می‌کند: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ ... أَنْ تَجْعَلَنِي بِقِسْمِكَ رَاضِيًا قَانِعًا**» خداوند! ما را طوری پیروان که از قسمت‌هایی که برای ما مقدر کرده‌ای راضی و قانع باشیم. این یعنی خوب بودن به دست ماست ولی اندازه‌ی «بودن» ما در دنیا، در اختیار خالق عالم است؛ خودمان باید سرنوشت خود را تبدیل به نیکی کنیم به همان معنایی که قرآن می‌فرماید: «**إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ**» (رعد/ ۱۱) یعنی نقش آموزه‌های دینی در این‌جا آن است که: «**إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا**» (انسان/ ۳) تا معلوم شود انسان در تعالی‌بخشیدن به سرنوشت خود، دست‌بسته نیست و بلاها، خواب‌ها را بیدار و دل‌ها را متوجه‌ی خدا می‌کند تا جهت دفع این بیماری، منور به الهامات علمی شوند.

«والسلام عليكم ورحمة الله و بركاته»

۱) فرمود: «وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ» (قمر/۵۰)

۲) قرآن در این رابطه می فرماید: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصِ مِنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ» (بقره/۱۵۵)